

16. Кравченко В. Ратуша у самоврядному житті громади міста Володимира в кінці XVI століття / Володимир Кравченко // Український археографічний щорічник. – Вип. 13 / 14. – К. : Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Український письменник, 2009. – С. 417–456.

17. Kamler M. Kary za kradzież w Krakowie i Poznaniu w 2 połowie XVI wieku / Marcin Kamler // Społeczeństwo staropolskie. Studia i szkice / Pod redakcją A. Izydorczyk i A. Wyczańskiego – T. IV. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986. – S. 9–17.

18. Kamler M. Recydywa w przestępczości kryminalnej w Polsce drugiej połowy XVI i pierwszej połowy XVII wieku / Marcin Kamler // Chasopismo prawno-historyczne. – T. XLIV. – Zesz. 1 – 2. – 1986. – S. 123 – 131.

19. Mikołajczyk M. Świątkradcy przed sądami miejskimi w Małopolsce w XVI – XVIII wieku / Marian Mikołajczyk // Społeczeństwo staropolskie. Seria nowa. – T. II. Społeczeństwo a przestępczość. – Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2009. – S. 96 – 109.

References

1. Volyns'kyi kraieznavchyi muzei. Inventarnyi nomer DM 17760 – 17758. – 2 ark. Fotokopija z: Rosiyskyi derzhavnyi arkhiv davnikh aktiv, f. 389 "Lytovs'ka metryka", op. 1, spr. 35. – ark. 91–92.

2. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv, f. 23 "Luts'kyi horodovyi magistrat", op. 1, spr. 1. – 183 ark.

3. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv, f. 25 "Luts'kyi grods'kyi sud", op. 1, spr. 8. – 509 ark.

4. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv, f. 25, spr. 105. – 730 ark.

5. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv, f. 25, spr. 182. – 575 ark.

6. Arkhiv Jugo-Zapadnoy Rossii, izdavaemyi Vremennoiu komissiiu dlia razbora drevnich aktov, uchrezhdennoi pry Kiievskom, Podol'skom i Volynskom general-gubieratorie / [uporiad. V. Antonovich]. – Ch. 5: Akty u gorodach (1432 – 1798). – T. I. – K. : V Universytetskoï tipografii, 1869. – 94, 736 s.

7. Akty Litovskoi Metryki / [sobr. O. N. Leontovych]. – T. I. – Vyp. 1 (1499 – 1507). – Varshava, 1897. – 259 s.

8. Bilous N. "Virmist" i "zrada" u svitospryyniatti mischanstva Kyivshchyny ta Volyni v XVI – pershii polovyni XVII st. / Natalia Bilous // Socium. Almanakh social'noi istorii. – K. : Instytut istorii Ukrainy NANU, 2006. – Vyp. 6. – S. 141 – 160.

9. Bilous N. Zapovity luts'kykh mishchan kincia XVI – pershii polovyni XVII st. / Natalia Bilous // Staryi Lutsk. Nauk.-inform. zb. – Vyp. VII. – Lutsk : VMA "Teren", 2011. – S. 191 – 204.

10. Bilous N. Kyiv naprykintsi XV – u pershii polovyni XVII stolittia. Mis'ka vlada i samoupravlinnia / Natalia Bilous. – K. : Vyd. dim "Kyievo-Mohylians'ka academia", 2008. – 360 s.

11. Bilous N. Funktsionuvannia pechatok u mis'komu suspil'stvi Luts'ka na prykladi aktovykh dzherel XVI – pochatku XVII st. / Natalia Bilous // Sfrahistychnyi shchorichnyk. – Vyp. III. – K., 2012. – S. 128 – 136.

12. Bortnikova A. V. Gramoty na magdeburgskoe pravo gorodu Lutsku XV – XVI vekov / A. V. Bortnikova // Slavianovedeniie. – Moskva, 2010. – № 2. – S. 88 – 104.

13. Kamanin I. Iz proshlogo Jugo-Zapadnogo kraia / Ivan Kamanin. – K. : Tipografia T. G. Meinandera, 1913. – 120 s.

14. Jasynskyi N. M. Materialy dlia istorii Luts'kago tribunala. – K., 1899. – 34 s.

15. Koval's'kyi N. P. Istochnikoviedeniie sotsyal'no-ekonomicheskoi istorii Ukrainy XVI – piervoi polovyni XVII vv.: akty u gorodakh / N. P. Koval's'kyi – Dn.: DGU, 1983. – 70 s.

16. Kravchenko V. Ratusha u samovriadnomu zhytti hromady mista Volodymyra v kintsii XVI stolittia / Volodymyr Kravchenko // Ukrain's'kyi arkheografichnyi shchorichnyk. – Vyp. 13 / 14. – K. : Instytut ukrains'koi arkheografii ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevs'koho NAN Ukrainy; Ukrain's'kyi pys'mennyk, 2009. – S. 417–456.

17. Kamler M. Kary za kradzież w Krakowie i Poznaniu w 2 połowie XVI wieku / Marcin Kamler // Społeczeństwo staropolskie. Studia i szkice / Pod redakcją A. Izydorczyk i A. Wyczańskiego – T. IV. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1986. – S. 9–17.

18. Kamler M. Recydywa w przestępczości kryminalnej w Polsce drugiej połowy XVI i pierwszej połowy XVII wieku / Marcin Kamler // Chasopismo prawno-historyczne. – T. XLIV. – Zesz. 1 – 2. – 1986. – S. 123 – 131.

19. Mikołajczyk M. Świątkradcy przed sądami miejskimi w

Małopolsce w XVI – XVIII wieku / Marian Mikołajczyk // Społeczeństwo staropolskie. Seria nowa. – T. II. Społeczeństwo a przestępczość. – Warszawa : Wydawnictwo DiG, 2009. – S. 96 – 109.

Shtanko O. F., postgraduate, Lesya Ukrainka Eastern European National University (Ukraine, Lutsk), OksanaShtanko@ukr.net

The local judiciary peculiarities in Lutsk in the first half of the 17th century

Magdeburg law was presented to Lutsk at the end of the 15th century. Legal procedure was one of its main functions. That is why the aim of survey is to find out the local judiciary peculiarities in Lutsk in the first half of the 17th century.

Research methodology of Lutsk magistrate jurisprudence of that period aims the usage of a number of methods and approaches: inner criticism, interpretation criticism, historical hermeneutics and structural analysis. It was important to use micro historical approach and to involve the historical and comparative, descriptive and chronological methods.

Legal cases were investigated by viji / lentviji together with lavnyky and rajci on the Town Hall. The cases, investigated by the local court, included both criminal and civil sphere. The magistrate since the first privileges had a full judicial power over the citizens' own jurisdiction. There were debates between citizens of "Magdeburg" sentence at the Town Hall, as well as cases, where demander was a nobleman, a representative of ethnic group etc. and a defendant □ Lutsk citizen of magistrate sentence.

Keywords: Lutsk, Magdeburg law, Viji House, Town Hall, judiciary peculiarities.

Штанько О. Ф., аспирантка кафедри нової та найновішої історії України, Восточноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Україна, Луцьк), OksanaShtanko@ukr.net

Городское судопроизводство Луцка первой половины XVII в.

Магдебургское право, которым владел Луцк с конца XV в., предусматривало функционирование в городе магистрата, главнейшей из функций которого было судопроизводство. Поэтому целью статьи есть изучение особенностей городского судопроизводства Луцка первой половины XVII в.

Методология исследования судебных практик Луцкого магистрата данного периода предусматривает использование методов и подходов, среди которых: внутренняя критика, критика интерпретации, историческая герменевтика, структурный анализ. Важным было использование микроисторического подхода, а также применение историко-сравнительного, описательного и хронологического методов.

Рассмотрение судебных дел на ратуше в Луцке приводили вийт / лентвийт вместе с лавниками и райцами. Дела, рассматриваемые городским судом, касались как гражданской, так и криминальной сферы.

Магистрат еще со времен первых дарственных грамот владел полной судебной властью над горожанами собственной юрисдикции. На ратуше разбирали споры между лучанами магдебургского присуда, а также дела, где истцом мог выступать шляхтич, представитель этнической группы и т. п., а ответчиком – луцкий мещанин магистратского присуда.

Ключевые слова: Луцк, магдебургское право, вийтовский дом, ратуша, судопроизводство.

* * *

УДК 094.470

Петренко А. А.

аспірант кафедри давньої та нової історії України історичного факультету, Національний університет ім. Тараса Шевченка, редактор ТРК "Глас", старший науковий співробітник Музею історії Десятинної церкви (Україна), andpetrenko@yandex.ru

СПРОБА ВІДТВОРЕННЯ СОБОРОПРАВНОСТІ В СИНОДАЛЬНУ ЕПОХУ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ

Актуальність відтворення З'їзду архієпископів Південно-Західного краю в Києві 1884 року та аналіз його нормативних документів у боротьбі проти ітундизму полягає в спробі розглянути їх сучасними історичними методами, що обумовлено релігійними процесами в сучасній Україні, де Православ'я залишається домінуючою конфесією, хоча в той самий час і збільшується чисельність інослав'я. Ми пропонуємо застосувати методи порівняльно-історичний та конкретно-історичний у декодванні архівних джерел З'їзду. Це надасть можливість актуалізувати значимість З'їзду і дозволить простежити діяльність київського митрополита для сучасних історико-церковних ступій у сфері духовної історії України. Також, використовуючи метод персоналізації, ми можемо виявити поліконтекстуальність особи архієрея.

Численні факти дають нам підставу вважати, що найважливішою справою митрополита Платона (Городецького) в Києві було самостійне одночасне відновлення класичної ідеї давньої канонічної собороправності

Православної Церкви в Україні, що підносило Київську єпархію на церковному та історичному рівнях.

Ключові слова: *Православна Церква, митрополит, Платон (Городецький), Київська єпархія, З'їзд.*

Уперше архієрейський собор, чії єпархії були на теренах сучасної України, в синодальну епоху Руської Православної Церкви відбувся в Києві у вересні 1884 року, і мав він регламентовану назву: З'їзд архієпископів Південно-Західного краю. Задекларованою метою З'їзду було напрацювання заходів щодо: послаблення іновір'я в південно-західних єпархіях РПЦ, боротьба проти штундизму, розвиток Православної Церкви в регіоні та зміцнення православної віри серед народу [10, с. 31]. І. К. Смолич висловлював думку, що Київський з'їзд підносив його ініціатора К. Победоносцева, який нібито “вистрибував із історії” задля того, щоб повернути соборність в управлінні Церквою як безпечну форму її існування [11, с. 270]. Але ухвалені документи З'їзду не були розповсюджені по всій території РПЦ, тому вони “не стали на заваді подальшого поширення сектантства” [11, с. 288].

На нашу думку, актуальність відтворення З'їзду та аналіз його положень полягають у спробі розглянути їх сучасними історичними методами, що обумовлено релігійними процесами в сучасній Україні, де Православ'я залишається домінуючою конфесією в державі, хоча в той самий час і збільшується чисельність інославія.

У процесі реконструкції Київського з'їзду 1884 року перед нами постають наступні завдання. По-перше, визначити роль київського митрополита Платона (Городецького), який очолив З'їзд. По-друге, виявити основні методи боротьби із сектантством, задекларовані З'їздом. По-третє, з'ясувати, яким був внесок напрацьованих документів З'їзду в духовно-інтелектуальну історію Київської митрополії.

Ми пропонуємо застосувати методи: структурний, порівняльно-історичний та конкретно-історичний у декодуванні архівних джерел З'їзду, які зберігаються в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в персональному архіві митрополита Платона (Городецького) [2; 5]. Це надасть можливість актуалізувати значимість З'їзду і дозволить простежити діяльність київського митрополита для сучасних історико-церковних студій у сфері духовної історії України. Також, використовуючи метод персоналізації, ми можемо виявити поліконтекстуальність особи самого архієрея.

Ідея проведення першого обласного з'їзду архієреїв належала обер-прокурору К. Победоносцеву, який у листі до Одеського та Херсонського єпископа Никанора висловлював бажання скликати його саме в Києві: “У меня мысль такая (о чем на днях буду писать в Киев): мог бы старец митрополит Киевский собрать к себе епископов тех епархий, где штунда появилась, для общего совещания о мерах” [8, с. 275]. Але посередник між обер-прокурором та київським митрополитом Платоном не знав, як відбуватиметься з'їзд, і запитував у митрополита: “О каком виде штундизма пойдет речь?.. В каких облачениях явится на собор?” [3, арк. 9]. Усю процедуру проведення обласного З'їзду

архієреїв було покладено на київського митрополита Платона (Городецького).

21 липня 1884 року до Петербурга Святішому Синоду митрополит Платон (Городецький) пише прохання про скликання в Києві наради єпископів з метою обговорення заходів щодо боротьби зі штундистами. З'їзд розпочали 8 вересня (ст. ст.), до дня святкування храмового свята у Київському кафедральному соборі та 50-річного ювілею Університету святого Володимира. Можемо припустити, що дату обрано митрополитом не випадково. Архіпастирю була притаманна ідея відродження та збереження образу Святої Русі на Київській митрополії [4, арк. 2], тому святкування цих двох урочистостей могло символічно акцентувати на наступність величі справи просвітника та хрестителя Русі рівноапостольного князя Володимира із запланованими справами архієрейського з'їзду.

У призначений час до Києва прибули єпископи: Херсонський, Кишинівський, Подільський, Волинський, Могильовський, Чернігівський, Катеринославський і Полтавський (вікарій), також були присутні вікарії Київської митрополії – єпископи Чигиринський та Уманський.

На першому засіданні З'їзду був присутній обер-прокурор К. Победоносцев, і, як з'ясувалося, “соборні обговорення відразу набули вигляду діалогу виключно між обер-прокурором та київським митрополитом, який дуже швидко зайшов у глухий кут. Річ у тім, що митрополит Платон у своїй вступній промові окреслив коло завдань собору надто широко (на думку Победоносцева). У будь-якому разі Победоносцеву стало зрозуміло, що єпископи хочуть обговорювати проблеми, які надто далеко стоять від того, що окреслив Святіший Синод” [8, с. 280]. Победоносцев залишив З'їзд, і це дало можливість архіпастирям на наступних засіданнях діяти без особливого тиску представника світської влади.

Київський з'їзд тривав по 2 жовтня, на ньому було створено два документи: “Постанови” [2] та коротке “Пастирське послання” [9].

Постанови З'їзду мали наступні напрямки: а) загальне ослаблення існуючого в південно-західних єпархіях іновір'я; б) ослаблення штундизму до припинення згубного впливу його на місцевих православних жителів; в) розвиток Православ'я; г) зміцнення Православ'я серед народу.

Задля досягнення цього архієпископи мали на меті використати адміністративно-правовий примус державних та церковних органів влади. Фактично собор єпископів прямо й документально визнавав реальну ситуацію церковно-державних відносин у Російській імперії в синодальну епоху – внутрішньо-церковні проблеми можуть бути вирішені простим владно-адміністративним примусом: “...признали необходимым принести и такие мероприятия, которые могут получить обязательную силу только от Высшего Гражданского Правительства для пользы Святой Церкви” [2, арк. 1]. При цьому архієреї Київського з'їзду “руководствовались примером отцев Карфагенского собора, которые по обстоятельствам Православной Церкви, страдавшей в их время от еретиков, посылали своих уполномоченных к

благочестивейшим греческим царям для объявления им положения дел и испрошения у них помощи к обузданию еретиков. “Поелику, – говорили они, – епископский и мирный образ действования на таковых, т.е. на еретиков, был употреблен, и они не могли отвещати против истины, обратились к нелепым насильственным поступкам...: то Царскому человеколюбию надлежит попещися, чтобы Кафолическая Церковь, благочестною утробою Христу Их (благочестивейших Самодержцев) родившая и крепостию веры воспитавшая, была ограждена их промышленiem...” (див. Карф. Соб. прав., 104.)” [2, арк. 1зв.]. Ця промова підкреслювала значимість та канонічність самого З’їзду архієреїв, на якому використовувалися елементи промов давніх християнських помісних соборів, і підтвердженням цього є порівняння з Карфагенським собором.

У самих постановах архієреї передбачали за допомогою державних органів домогтися наступного: застосовувати виселення інославною; забороняти використовувати розкольників православний священницький одяг, як у разі заборон військових атрибутів; обмежувати прозелітизм сектантів через “кого слід” [2, арк. 3]; просити, щоб цивільне начальство виконувало закон про побудову молитовних будинків; переносити базари та ярмарки на будні дні, а продаж алкогольних виробів дозволяти після завершення літургій у місцевих храмах; вершити суди і вилучати штрафи з інославною; тільки після прийняття Православ’я давати дозвіл іноземцям селитися на території з православним населенням; засновувати церковнопарафіяльні школи; посилити викладання Закону Божого в світських навчальних закладах. Як бачимо, постанови мали задіяти різні адміністративно-правові важелі, але чітко не було прописано, які закони потрібно посилити або ухвалити, тому приписи мали більш рекомендований характер із метою подальшого обговорення та утвердження у вищих церковних та державних органах влади.

Після узгодження їх зі Святішим Синодом тільки одна постанова силу набула чинності, а саме: було відновлено державний закон 1869 року про те, що за будівництва іновірних церков губерньська влада зобов’язувалася попередньо домовлятися з єпархіальним начальством (ст. 247 Статуту про будівництво) [8, с. 284].

Інша група постанов залучала церковні органи влади. Так, передбачалося єпархіальним єпископам створювати сприятливі умови на місіонерську та релігійно-просвітительську роботи. Задля цього слід було здійснити підготовку потрібних кадрів; залучати “здібних та розсудливих” [2, арк. 3] духовних та мирських осіб, “особливих місіонерів” [2, арк. 2], яких потрібно було нагороджувати окремим грошовим окладом (не вказувалося, з яких джерел його вилучати); стежити за моральним станом духовенства.

Загальну роботу в боротьбі зі штундизмом було покладено на священство, від якого вимагалось з великими подробицями викладати патріотичну історію та вчення про розколи та ересі; пояснювати православне вчення; запровадити окремий збір коштів на допомогу нужденним, щоб ті не захоплювалися “приманкою корисливості” [2, арк. 2] в штундизмі; старанно

виконувати свій священницький обов’язок, особливо приділяти увагу Таїнству сповіді. Задля цього потрібно було розповсюджувати брошури і друкувати листівки; створювати бібліотеки при парафіях, засновувати просвітительсько-місіонерські братства або товариства, церковнопарафіяльні школи; використовувати при парафіях елементи місіонерсько-просвітительської атрибутики, як-от: унісонний спів на богослужінні, розписне зображення з історії Святого Письма та церковно-патріотичних подій у храмах.

Єпископи визнавали, що найкращою проповіддю є благочестиве життя самого пастиря, тому поряд із практичними приписами священнослужителям, З’їздом було визначено, що священники самостійно несуть відповідальність за свою паству [2, арк. 13].

За парафіяльним духовенством повинні були стежити окружні та монастирські благочинні і доносити єпархіальному керівництву про всі проступки підвідомчого їм духовенства. Щоб провадити неупереджені духовні слідства, приписувалося створювати комісії з трьох членів із метою унеможливити упереджені висновки. Остання низка приписів підносила реформи “духовних управлінь та благочинних” [7, арк. 221–221зв.], які запровадив Платон (Городецький) ще на початку свого митрополитства в Київській єпархії.

З’їзд звертав увагу на майбутніх священників – семінаристів, яким було рекомендовано проповідувати і пояснювати основи віри доступною мовою, зрозумілою як грамотним, та і неграмотним людям.

Наприкінці визначалося, щоб “все гражданские начальники, правители и судии, особенно находящиеся в ближайшем отношении к народу в Юго-Западном крае, были, по мудрому совету, данному благочестивым Иофором Моисею, люди способные, боящиеся Бога, правдивые, ненавидящие корысть (Исх. 18, 21–22), дабы они не только судили людем в правду, но и старались словом и примером своей жизни способствовать утверждению в народе святой веры и христианской нравственности; ибо по замечанию премудрого сына Сирахова: каков правитель народа, таковы и служащие при нем; и каков начальствующий над городом, таковы и все живущие в нем (Сир. 10, 2.)” [2, арк. 11].

На З’їзді архієпископів Південно-Західного краю було складено Пастирське послання, яке за змістом містило короткі рекомендації Постанов. З часом його опублікували в “Київських Єпархіальних відомостях” [9, с. 13].

Виконання постанов З’їзду Святіший Синод залишив до розгляду єпархіальних єпископів Південно-Західного краю Російської імперії. Документ Постанов ніколи не був опублікований і зберігається в особистому архіві митрополита Платона (Городецького). Оцінку Київського з’їзду 1884 року К. Победоносцев дав наступну: “Слишком много веса дано вызываемым от гражданской власти, и по этому предмету многое указано столь несообразно с обстоятельствами времени и с отношениями сложившими в последние годы... Все это нисколько не удивило меня, ибо я на первый раз и не ожидал ничего иного... Я смотрел на это совещание как на первый опыт” [8, с. 284]. Ці слова є прямим свідченням того, що З’їзд архієпископів Південно-Західного краю в Києві

був першим у історії синодального періоду Православної Церкви в Україні архієрейським собором, який став зразком до проведення інших, але не таких масштабних, обласних архієрейських з'їздів у Казані та Іркутську [8, с. 271]. Проте, чого чекав від З'їзду обер-прокурор від самого початку, знаходимо в його висловлюванні ще до проведення собору: “Доседе светская власть. А что Церковь [?] Надо бы ей явить себя миру” [8, с. 274], тобто сподівання на вирішення проблеми поширення штундизму силами самої Церкви не справдилися. У митрополита Платона (Городецького) була інша позиція, він у синхронній дії державних та церковних інституцій розмежував сфери їхнього впливу на суспільство. Постанови З'їзду не порушували існуючу централізацію церковної влади і не змінювали церковно-державну систему, яка зосереджувалася у Святішому Синоді, обер-прокурорі, єпархіальних єпископах. Невиправдання сподівань К. Победоносцева можна пояснити тим, що З'їзд архієпископів Південно-Західного краю був на боці консервативних поглядів митрополита Платона (Городецького), обґрунтовуючи позицію існування Церкви в формі централізації із залученням державних інституцій. Самі постанови були пронизані ранніми поглядами архієпископа, що “покращення суспільства мусить розпочинатися із внутрішньої сторони життя, а не із зовнішньої” [1, арк. 2].

Запропоновані київським митрополитом Платоном методи боротьби із сектантством мали залучити адміністративно-правовий примус державних та церковних органів влади, на що Святішому Синоду потрібно було виробляти підтверджувальну законодавчу базу, але положення не здобули загального визнання в РПЦ. Запропонована політика боротьби із сектантством митрополита Платона (Городецького) мала поширення в Київській єпархії, що сприяло обмеженню штундизму та ересі [6].

Отже, на основі архівних джерел нами розглянуто і простежено головну причину проведення та основні положення нормативних документів З'їзду архієпископів Південно-Західного краю 1884 року в Києві, задекларованою метою якого були заходи щодо: послаблення іновір'я в південно-західних єпархіях РПЦ, боротьба проти штундизму, розвиток Православної Церкви в регіоні та зміцнення православної віри в народі.

З'ясовано, що Київський з'їзд 1884 року став першим обласним архієпископським з'їздом, який увібрав елементи архієрейського собору на прикладі давніх християнських помісних соборів. Відбувся З'їзд з ініціативи обер-прокурора К. Победоносцева, але мав регламент запропонований митрополитом Платоном (Городецьким).

Відтворено процес проведення З'їзду, де домінуючу роль відіграв київський митрополит Платон (Городецький). На З'їзді архієпископів Південно-Західного краю було створено два нормативних документи: “Постанови” та коротке “Окружне послання”.

Доведено, що запропоновані постанови залучали адміністративно-правовий примус державних та церковних органів влади, хоча чітко не було прописано, які державні закони потрібно посилити або ухвалити,

тому приписи мали більш рекомендований характер до подальшого обговорення та утвердження на Святішому Синоді. Постанови З'їзду зміцнювали централізацію церковної влади і не змінювали існуючу церковно-державну систему.

Встановлено, що сформульовані і вирішені З'їздом завдання мали на меті покращення адміністративного устрою та зміцнення позицій у єпархіях Православної Церкви на теренах сучасної України. Крім того, постанови ввібрали консервативні погляди митрополита Платона (Городецького), обґрунтовуючи позицію існування Церкви за будь-яких умов та за різних відносин із державою. Однак, після узгодження зі Святішим Синодом тільки одна постанова набула чинності, а саме: було відновлено державний закон 1869 року про те, що за будівництва іновірних церков губернська влада зобов'язувалася попередньо домовитися з єпархіальним начальством (ст. 247 Статуту про будівництво). Виконання інших постанов залишалось на совісті єпископів Південно-Західного краю.

Обґрунтовано, що за своїм контентом Постанови та Послання не порушували церковно-канонічні норми Руської Православної Церкви і максимально регулювали існуючу взаємодію Церкви з Державою.

Численні факти дають нам підставу вважати, що найважливішою справою митрополита Платона (Городецького) в Києві було самостійне одночасне відновлення класичної ідеї давньої канонічної собороправності Православної Церкви в Україні. Це підносило Київську єпархію на церковно-адміністративному рівні і демонструвало, що собороправність Православної Церкви може існувати за централізованого адміністративного її устрою.

Усе це нам доводить, що архієпископ був блискучим церковним адміністратором своєї епохи і увійшов він у історію як визначний церковний діяч XIX ст. Служіння митрополита Платона багатогранне. Окрім переліченого, воно включало ще багато іншого, що залишилися поза межами нашого дослідження. І це саме по собі підкреслює значущість особистості митрополита Платона та потребу ретельного дослідження його життя та діяльності.

Список використаних джерел

1. Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – Ф. 174 Платон Городецький. 1816–1901 рр. – Оп. 1. – Спр. 594–600. Дело о рассмотрении вопроса относительно улучшения приходов духовенства, 20 октября 1880 г. – 30 апреля 1881 г. – 7 од.зб. – 20 арк.
2. Там само. – Оп. 1. – Спр. 823–824. Постановление совещания архиепископов Юго-Западного края по вопросу появления и распространения штундизма и мерах борьбы с ним; послание участников совещания к православным (черновики), сентябрь 1884 г. – 20+8 арк.
3. Там само. – Оп. 2. – Спр. 2587. Никонор, еп. Херсонский и Одесский – Платону митрополиту Киевскому и Галицкому. Письма, 17 июня 1884. – 9 арк.
4. Там само. – Спр. 3225–3229. Платон митрополит Киевский и Галицкий – Исидору, митрополиту Новгородскому и С.-Петербурзькому. Письма. 16 октября 1881 – 24 июля 1888 г. – 5 од.зб. – 10 арк.
5. Там само. – Спр. 3480. Платон митрополит Киевский и Галицкий – Постановление иерархов епархий съезда и их послание о мерах по ослаблению влияния и расширения сектантства, особенно штундизма. Сентябрь 1884 г. Киев. Копии в 3-х и 2-х экземплярах. – 66 арк.
6. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Київська духовна консисторія. – Ф. 127. – Оп. 690. – Спр. 79

(1892 р.) – 39 арк.

7. Там само. – Канцелярія Київського митрополита. – Ф. 182. – Оп. 1. – Спр. 213. Настольный реестр Канцелярии Киевского Митрополита за 1882 г. – 221–221 арк.

8. Диакон Дмитрий Пашков. Соборы епископов при К. П. Победоносцеве // Богословский Вестник. – М.: ПСТБИ, 1999. – Вып. 4. – С. 269–293.

9. Киевские епархиальные ведомости за 1885 г. издаваемые при Киевской духовной академии. – К.: Типография Г. Т. Корчак–Новицкого, Михайловская ул. собств. дом, 1884. – 1122 с.

10. Петренко А. А. Архиепископский съезд 1884 года в Киеве при митрополите Платоне (Городецком) // Социально-гуманитарный вестник Юга России. – 2013. – № 11. – С. 28–37.

11. История Русской Церкви. – Кн.8: Смолч И. К. История Русской Церкви. 1700–1917. – Ч. 1. – 798 с.

References

1. Instytut rukopisy Natsionalnoi biblioeiki Ukrainu imeni V. I. Vernadskogo. – F. 174 Platon Gorodetski. 1816 – 1901 rr. – Op.1. – Spr. 594–600. Delo o rasмотрenii voprosa otositelno uluscheniya prihodov dyhovenstva, 20 oktyabrya 1880 г. – 30 aprelya 1881 г. – 7 od.zb. – 20 арк.

2. Там само. – Оп.1. – Спр. 823–824. Postanovlenie sovechaniya arxiepisokopov Iugo-Zapadnogo kraja po voprosu pojavleniya i rasprostraneniya shtyndizma i merax borbu s nim; poslanie yshastnikov soveshchaniya k pravoslavnum (chernoviki), sentyabr 1884 г. – 20+8 арк.

3. Там само. – Оп.2. – Спр. 2587. Nikonor, ep. Xersonskii i Odesskii – Platony mitropolity Kievskomy i Galizkomy. Pisma, 17 iyunya 1884. – 9 арк.

4. Там само. – Спр. 3225–3229. Platon mitropolit Kievskii i Galizkii – Isidory, mitropolity Novgorodskomy i S-Peterbyrgskomy. Pisma. 16 oktyabrya 1881 – 24 iyunya 1888 г. – 5 od.zb. – 10 арк.

5. Там само. – Спр. 3480. Platon mitropolit Kievskii i Galizkii – Postanovlenie eirarxov epaxii sezda i ix poslanie o merax po oslablenii vliyaniya i rashireniya sektanstva, osobenno shtyndizma. Sentyabr 1884 г. Kiev. Kopii v 3–x i 2–x eksempliarax. – 66 арк.

6. Zentralnii derzhavni istoruchnii arxiv Ukrainu, Kiiv. – Kuivska duhovna konsustoriya. – F. 127. – Op. 690. – Spr. 79 (1892 г.). – 39 арк.

7. Там само. – Kanceljarija Kyi'vs'kogo mytropolity. – F. 182. – Op.1. – Spr. 213. Nastolnui reestr Kanzelyarii Kievskogo Mirtopolita za 1882 г. – 221–221 арк.

8. Diakon Dmirtii Pashkov. Soboru episkopov pri K.P. Pobedonoszeve // Bogoslovskii Vestnik. – М.: PSTBI, 1999. – Vyp.4. – S. 269–293.

9. Kievskie eparxialnue vedomosti za 1885 г. Isdavaemue pri Kievskoi dyxovnoi akademii. – К.: Tipografiya G.T. Korchak–Novizkogo, Muxailovskaya ul. sobstv. dom, 1884. – 1122 с.

10. Petrenko A.A. Arxiepisekii sezid 1884 goda v Kieve pri mitropolite Platone (Gorodezkom) // Sozialno-gymonitarnii vestnik Yuga Rosii. – 2013. – № 11. – S. 28–37.

11. Istoriya Russkoi Zerkvi. – Kn.8: Smolich I. K. Istoriya Russkoi Zerkvi. 1700–1917. – Ch.1. – 798 s.

Petrenko A. A., a postgraduate of ancient and modern Ukrainian History Department of Taras Shevchenko National University; an editor of TRBC (the television and radio broadcasting company) "Glas"; a senior scientific researcher of the Museum of History of the Tithe Church (Ukraine), andpetrenko@yandex.ru

An attempt of the conciliar nature reproduction during the Orthodox Church Synodical epoch in Ukraine

The main reason of the archbishops' meeting holding of east-western region of 1884 in Kyiv and its key elements are considered by us. The declared aim of the Meeting was working out the measures towards the weakening of the south-western bishoprics of ROC, fighting against stundism, the development of Orthodox Church in the region and strengthening of the orthodox religion among the many. It has been found out that the Kievan Meeting in 1884 became the first regional archbishopric meeting which took the elements of the bishops' council using ancient local churches as an example. It has been estimated that the given and solved tasks were aimed at the administrative arrangement and consideration of the positions among the bishoprics of the Orthodox Church improving within the boundaries of modern Ukraine. Furthermore, the directives adopted conservative views of the Metropolitan Platon (Gorodetskyi) substantiating the position of the Church under any conditions and relations with the state. All that proves that arch-priest was a brilliant church executive of his epoch and went down in history as a prominent member of clergy of the 19th century.

Keywords: Orthodox Church, Metropolitan, Platon (Gorodetski), Kiev diocese, the Meeting.

Petrenko A. A., аспирант кафедры древней и новой истории Украины исторического факультета, Национальный университет им. Тараса Шевченко, редактор ТРК "Глас", старший научный сотрудник Музея истории Десятиной церкви (Украина), andpetrenko@yandex.ru

Попытка возрождения соборноправности в синодальную эпоху Православной Церкви в Украине

Актуальность исследования Съезда архиепископов Юго-Западного края в Киеве 1884 года и анализ его нормативных документов в борьбе против штундизма состоит в попытке рассмотреть их современными историческими методами. Внеуремность Съезда обусловлена религиозными процессами в современной Украине, где Православие остается доминирующей конфессией, хотя в то же самое время и растет численность инославия. Мы предлагаем применить методы сравнительно-исторической и конкретно-исторической в декодировании архивных источников Съезда. Это позволит актуализировать значимость соборности и проследить деятельность киевского митрополита для современных историко-церковных студий в сфере духовной истории Украины. Также, используя метод персонализации, мы можем обнаружить поликонтекстность личности архиепископа.

Многочисленные факты дают нам основание полагать, что важным делом митрополита Платона (Городецкого) в Киевской епархии было одновременное восстановление классической идеи древней канонической соборноправности Православной Церкви в Украине, что возвышало Киевскую епархию на церковном и историческом уровне.

Ключевые слова: Православная Церковь, митрополит, Платон (Городецкий), Киевская епархия, Съезд.

* * *

УДК 929(477)

Могильний Л. П.

доктор історичних наук, доцент кафедри української історії та етнополітики, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), mogulyny@ukr.net

ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ТА СТУДЕНТСЬКІ ЗЕМЛЯЦТВА В КИЇВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ СЯГОГО ВОЛОДИМИРА

Проаналізовано становлення та розвиток студентських об'єднань, земляцтва та товариств у Київському університеті Святого Володимира наприкінці XIX – початку XX ст. Досліджено найактивніші земляцтва, до складу яких входили представники з Чернігівщини, Поділля, Слобожанщини, Волині та ін. Розглянуто створення і діяльність різноманітних за спрямуванням груп та об'єднань студентства університету, які впливали на формування світогляду, вирішення питання різноманітних форм участі в національних рухах чи соціальних протестах як у Києві, так і інших українських містах у складі тодішньої Російської імперії. Серед найвідоміших земляцтва за національною ознакою в університеті були польські та українські громади. За допомогою методів об'єктивності, історизму, аналізу та синтезу вдалося дослідити основні напрями і методи діяльності студентських земляцтва та інших об'єднань студентів в Київському університеті.

Ключові слова: Київський університет, земляцтво, студентські об'єднання, "Союзна рада", українофіли, драгоманівці, "польське коло".

У другій половині XIX ст. в Російській імперії, і зокрема в Україні, відбувається поступове піднесення студентського руху. На початку 1890–х рр. в Київському університеті було засновано найбільшу кількість студентських гуртків і земляцтва. До Києва приїжджала навчатися в університеті молодь з усіх куточків Російської імперії.

Вивченням даної проблематики частково займалися такі дослідники, як І. Мошинський, М. Ковалевський, П. Тучапський, В. Садовський, Д. Дорошенко та ін. Завданням статті є висвітлення історії студентських об'єднань в Київському університеті наприкінці XIX – початку XX ст. у зв'язку з відсутністю комплексних досліджень, які б давали повну картину формування, розвитку та впливу студентських організацій вказаного періоду на студентський рух.

У Києві, як і у будь-якому великому місті, студентство об'єднувалося в земляцтва, в яких створювалися каси взаємодопомоги, спільні заняття і